

Peter Währborg

A. Kommentarer och frågor till Per Flensburg

Bäste Per,

Tack för ett trevligt och delvis provokativt bidrag.

Inledningsvis diskuterar Du objektivitet versus subjektivitet och avfärdar uppfattningen att det existerar en objektiv verklighet som naiv. Du exemplifierar vidare med en teoristyrd forskningsmodell. Där tycker jag Du blandar ihop epistemologi (vetenskapssyn) och vetenskapsmetod och särskilt med den enkla modell Du använder för att illustrera sambanden. Frågan om en objektiv verklighet är kontroversiell och definitivt inte kommen till en slutsats som alla kan hålla med om. Eccles and Popper definierar den objektiva världen som "World 1(physical states)" och "World 2 (mentala states)". De diskuterar också en tredje värld som jag nu inte kommenterar. Enkelt uttryckt kan man säga att den första världen existerar oberoende av oss och våra hjärnor, emedan den andra världen är beroende av våra hjärnor och dess funktion. I min värld finns sanning, osanning och dess värsta uttryck; lögnen. Om inte osanning kan identifieras finns heller ingen sanning. Vad vetenskapen kan idag är enbart att troliggöra, men också avslöja osanning. Detta torde vara den moderna vetenskapens största framsteg i modern tid. Vad tycker Du?

Du gör därefter en uppdelning i förklaring och förståelse med hänvisning till kvantitativa respektive kvalitativa metoder. Om vi antar att det finns en sådan distinktion vad skiljer dem då åt? Bidrar inte en förklaring till förståelse? Vilken nytta har förståelse om den saknar förklaringsgrund, dvs hur skall man värdera sanningshalten och hur kan den ifrågasättas?

Du beskriver ett konstruktivistiskt (eller konstruktionistiskt) synsätt som utgångspunkt för din vetenskapssyn så vitt jag förstår. Du går därefter kortfattat igenom delar av den vetenskaps- och kunskapsteoretiska tanke och idéutvecklingen och avslutar med den inledande frågan ..."vad verkligheten är.....". I denna avslutning skriver du att "det finns en sorts oberoende verklighet och en sort som är konstruerad av människorna". Är inte detta i motsats till din inledning där Du beskrev detta som naivt? Vidare skriver Du i avslutningen att "uppfattningen att vetenskapen kan ge absoluta och sanna svar om företeelser i vår verklighet måste modifieras". Vilken vetenskapssyn och vilken vetenskap gör anspråk på att ge absoluta och sanna svar? I min värld är den vetenskap jag sysslat med alltid upptagen med att kritiskt granska och ompröva sin uppfattning, särskilt mot bakgrund av att den hypotetiskt deduktiva metod jag själv vanligen tillämpat utgår från falsifieringskriteriet och inte gör anspråk på att hävda någon slutgiltig sanning.

Du hänvisar slutligen till att Du föredrar fallstudier **Error! Bookmark not defined.** Jag vill hävda att fallstudier har ett mycket begränsat värde som vetenskapsmetod. De kan dock tjäna sitt syfte i utvecklingsarbete inom en särskild och avgränsad grupp eller som grund för en hypotes. Din föregående kritik om brister i teori-driven forskning handlar väl mer om brister i forskningsprocessen än om forskningsmetoden och vilka slutsatser forskaren dristar sig till att dra. Denna metod har tjänat den naturvetenskapliga och medicinska forskningen väl under lång tid, vilket inte betyder att metoden kan utvecklas, modifieras och förbättras.

Referens

Popper**Error! Bookmark not defined.** KR, Eccles JC. The self and its brain. Springer International, Berlin, New York, Berlin, 1977. S 36 ff.

B. Svar och kommentarer till Peter Währborg (PW) från Per Flensburg (PF)

PWKommentar 1: Tack för ett trevligt och delvis provokativt bidrag.

PF Svar på PW kommentar 1: Tack så mycket! Uppskattas!

PW Kommentar och fråga 2: Inledningsvis diskuterar Du objektivitet versus subjektivitet och avfärdar uppfattningen att det existerar en objektiv verklighet som naiv. Du exemplifierar vidare med en teoristyrdd forskningsmodell. Där tycker jag Du blandar ihop epistemologi (vetenskapssyn) och vetenskapsmetod och särskilt med den enkla modell Du använder för att illustrera sambanden. Frågan om en objektiv verklighet är kontroversiell och definitivt inte kommen till en slutsats som alla kan hålla med om. Eccles and Popper**Error! Bookmark not defined.** definierar den objektiva världen som "World 1(physical states)" och "World 2 (mentala states)". De diskuterar också en tredje värld som jag nu inte kommenterar. Enkelt uttryckt kan man säga att den första världen existerar oberoende av oss och våra hjärnor, emedan den andra världen är beroende av våra hjärnor och dess funktion. I min värld finns sanning, osanning och dess värsta uttryck; lögnen. Om inte osanning kan identifieras finns heller ingen sanning. Vad vetenskapen kan idag är enbart att troliggöra, men också avslöja osanning. Detta torde vara den moderna vetenskapens största framsteg i modern tid. Vad tycker Du?

PF Svar på PW kommentar och fråga 2: Den modell över vetenskaplighet du hänvisar till har jag tagit bort tillsammans med det inledande kapitlet. Jag ska därför bara här ta upp problemet med verkligheten. Jag pratade inledningsvis om "den naiva uppfattningen" och avsåg då lekmannens naiva uppfattning av vetenskapen. Det borde jag ha gjort tydligare.

Du och jag kommer från olika områden. Du är läkare och därmed i huvudsak naturvetare, det du studerar är den fysiska människan. Visserligen tror jag du har sysslat med psykiatri också, om jag minns rätt, och där är det förmodligen inte uteslutande den fysiska människan som står i centrum. Jag är samhällsvetare och studerar människors interaktion med varandra, med sitt arbete och med olika datasystem. För mig är den enskilda människans uppfattning av sin omgivning som är det viktiga, för dig är det snarare din och dina kollegers uppfattning av människans eget tillstånd som är viktigt. Det innebär att för mig är det naturligt att tänka sig verkligheten som subjektiv, för dig lika naturligt och faktiskt nödvändigt att se verkligheten som objektiv.

Jag känner till Poppers tre världar även om jag inte läst hela boken eller böckerna, för problemet behandlas i flera stycken (Popper and Eccles, 1977, 2012). Det stora problemet för mig var länge *fakta*. Det finns ju ovedersägliga fakta om denna värld. En kollega till mig påstod sig kunna bevisa att världen *inte* var subjektiv. Han sa: "Kom till mig på mitt tjänsterum på tredje våningen, öppna fönstret, kliv upp i fönsterkarmen och tag ett steg framåt." Han missade att alla begreppen tjänsterum, tredje våningen, fönster etc. var sociala konstruktioner. Det som bekymrade mig var det som hände efter det att jag tagit steget ut från fönstret. Det var lätt att bemöta kollegans påstående genom att visa att jag hade aldrig

kommit upp i fönstret utan de sociala överenskommelserna. Det är därför jag tycker att mitt exempel med en person som aldrig tidigare har stött på ett bord konfronteras med detta fenomen. Det finns en bok där en söderhavshövding beskriver en amerikansk stad för sina landsmän i deras termer (Tuiavii and Scheurmann, 1983). Alla våra begrepp är i själva verket sociala konstruktioner. Om så inte vore fallet skulle det finnas begrepp som vore sanna a priori. Detta försökte de logiska empiristerna visa, men de lyckades inte.

Kvarstår dock det faktum att jag faller om jag tar ett steg ut från min kollegas fönster och troligen slår jag ihjäl mig. Man behöver ingen social konstruktion för att inse detta. Inte heller för att inse att om jag sticker in handen i en öppen eld så bränner jag mig. Min provisoriska inställning är just nu att alla begrepp är subjektiva men det finns objektiva händelser. Jag tror dock inte att alla händelser är objektiva, men en del är det. Vilka dessa är och vilka krav de uppfyller blir dock föremål för en annan artikel.

Ditt resonemang om lögn och osanning är intressant. Du säger att en av vetenskapens största uppgifter är att avslöja osanningar. Förvisso, men än större måste vara att upptäcka sanningar. Om vi inte upptäckte nya sanningar vore det inte möjligt med utveckling och förändring. Jag har själv en liknande begreppstrippel men den rör sanning. Jag skiljer på tre sorters sanning:

Sant = logisk sanning, motsats falsk

Korrekt = med verkligheten överensstämmande, motsats inkorrekt

Rätt = moraliskt rätt, motsats fel

Jag tycker man på detta vis undviker att blanda ihop ett antal sanningsbegrepp som hänför sig till olika världar. Verkligheten innebär här den intersubjektiva verkligheten för de berörda personerna.

PW Kommentar och fråga 3: Du gör därefter en uppdelning i förklaring och förståelse med hänvisning till kvantitativa respektive kvalitativa metoder. Om vi antar att det finns en sådan distinktion vad skiljer dem då åt? Bidrar inte en förklaring till förståelse? Vilken nytta har förståelse om den saknar förklaringsgrund, dvs hur skall man värdera sanningshalten och hur kan den ifrågasättas?

PF Svar på PW kommentar och fråga 3: Dessa frågor har jag utrett tidigare.

PW Kommentar och fråga 4: Du beskriver ett konstruktivistiskt (eller konstruktionistiskt) synsätt som utgångspunkt för din vetenskapssyn så vitt jag förstår. Du går därefter kortfattat igenom delar av den vetenskaps- och kunskapsteoretiska tanke och idéutvecklingen och avslutar med den inledande frågan ..."vad verkligheten är.....". I denna avslutning skriver du att "det finns en sorts oberoende verklighet och en sort som är konstruerad av människorna". Är inte detta i motsats till din inledning där Du beskrev detta som naivt? Vidare skriver Du i avslutningen att "uppfattningen att vetenskapen kan ge absoluta och sanna svar om företeelser i vår verklighet måste modifieras". Vilken vetenskapssyn och vilken vetenskap gör anspråk på att ge absoluta och sanna svar? I min värld är den vetenskap jag sysslat med alltid upptagen med att kritiskt granska och ompröva sin uppfattning, särskilt mot bakgrund av att den hypotetiskt deduktiva metod jag själv vanligen tillämpat utgår från falsifieringskriteriet och inte gör anspråk på att hävda någon slutgiltig sanning.

PF Svar på kommentar och fråga 4: Det där med naiv har jag förklarat, likaså den oberoende verkligheten. Dina funderingar beror på bristande precision i min beskrivning. Det där med sanna och absoluta svar är också en dålig formulering, jag tänkte här omedvetet på den naive lekmannen. I massmedia odlas dock gärna en föreställning om att Vetenskapen sitter inne med den absoluta Sanningen.

För mig är vetenskapens uppgift att förfina och förbättra vår uppfattning om tillvaron. Det sker genom att upptäcka regelbundenheter, identifiera dem, förstå dem, eventuellt även förklara dem men framför allt sätta ord på dem så man kan beskriva tillvaron på ett mer nyanserat sätt än tidigare.

PW Kommentar och fråga 5: Du hänvisar slutligen till att Du föredrar fallstudier **Error! Bookmark not defined.** Jag vill hävda att fallstudier har ett mycket begränsat värde som vetenskapsmetod. De kan dock tjäna sitt syfte i utvecklingsarbete inom en särskild och avgränsad grupp eller som grund för en hypotes. Din föregående kritik om brister i teori-driven forskning handlar väl mer om brister i forskningsprocessen än om forskningsmetoden och vilka slutsatser forskaren dristar sig till att dra. Denna metod har tjänat den naturvetenskapliga och medicinska forskningen väl under lång tid, vilket inte betyder att metoden kan utvecklas, modifieras och förbättras.

PF Svar på PW kommentar och fråga 5: I min värld (=informatikär fallstudier en essentiell forskningsmetod. De är första steget i en process att försöka förstå ett fenomen i tillvaron. Genom att genomföra ett antal fallstudier kan jag upptäcka regelbundenheter som tyder på någon form av samband eller beroende. Detta samband kan jag på ett konceptuellt plan identifiera och i viss mån förstå eller förklara. Nästa steg är att formulera en teori eller ett teorifragment som jag då kan testa antingen med konventionell hypotesprövning eller i nya fallstudier. Inom mitt område, systemutveckling **Error! Bookmark not defined.**, lämpar sig inte traditionell hypotesprövning eftersom det i en datoriserad arbetssituation finns alltför många och alltför okända variabler för att uppnå ett relevant resultat. Men som du säger, inom medicinen är detta både möjligt och nödvändigt.